

<https://doi.org/10.59911/conf.2023.32>

УДК 338.48(477-89Пол):711.455(285)005.823-048.38

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БОЛІТ В ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Ярошовець-Баранова К.А.

*Інститут геологічних наук НАН України, м. Київ, Україна,
katerina.yaroshovetseo_33@ukr.net*

Мета роботи полягає у розкритті ключових перспектив повоєнного відновлення сфери болотингу в Україні. У роботі розглянуто перспективи післявоєнного розвитку болотного туризму в Україні. Розглянуто водно-болотні угіддя (ВБУ) «Чорне Багно», «Поліські Болота» та їх значення у розвитку болотингу, а також перспективу бальнеологічних курортів в розвитку економіки країни. Проаналізовано досвід зарубіжних країн, що в перспективі варто взяти до уваги в контексті розвитку сфери болотного туризму.

Ключові слова: економіка, повоєнне відновлення, болотинг, туризм, євроінтеграція, торфові ґразі.

THE RECREATIONAL AND TOURIST POTENTIAL OF MARSHEs IN THE POST-WAR RESTORATION OF UKRAINE

Yaroshovets-Baranova K.A.

*Institute of Geological Sciences NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine,
katerina.yaroshovetseo_33@ukr.net*

The purpose of the paper is to reveal the key prospects for the post-war restoration of the bog tourism sector in Ukraine. The paper examines the prospects for the post-war development of bog tourism in Ukraine. The article considers the «ChorneBahno» and «PoliskiBolota» wetlands and their importance in the development of bog tourism, as well as the prospects of balneological resorts in the development of the country's economy. The experience of foreign countries is analysed, which should be taken into account in the context of the development of the bog tourism sphere in the future.

Keywords: economy, post-war recovery, bog tourism, European integration, peat mud.

Після здобуття незалежності у 1991 році, туристична галузь України почала активно відновлюватись і стала однією з перспективних галузей економіки, але вже у 2014 році ситуація погіршилася у зв'язку окупацією Автономної республіки Крим та частин Донецької, Луганської областей та розв'язання російсько-

української війни, також негативний вплив мали карантинні обмеження пов'язані з розповсюдженням вірусу COVID-19. Ще сильнішого удару завдало повномасштабне вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 року [2], тож питання відновлення туризму, зокрема у повоєнний період, є особливо актуальним в умовах сьогодення [9].

Саме туризм, на шляху до євроінтеграції, є одним з пріоритетних напрямків розвитку національної культури та економіки [11]. На сьогодні в Україні є всі передумови для динамічного розвитку рекреаційно-туристичного комплексу: зручне географічне розташування, сприятливий клімат, різноманітний рельєф, унікальне поєднання природно-рекреаційних ресурсів, культурно-історичної спадщини, розгалуження санаторно-курортної бази [13]. Розробляючи план повоєнного відновлення сфери туризму в Україні доцільно, також розглядати досвід інших країн у відновленні цієї сфери [14].

Ключове значення для розвитку туризму в тому чи іншому регіоні є наявність геологічних (лікувальних грязей, мінеральних та термальних вод), ландшафтних ресурсів території та відповідних погодно-кліматичних умов [1].

Болота – це особливі природно-територіальні комплекси, якімають багатофункціональне практичне значення і можуть використовуватися в їх природному стані з повним або частковим його збереженням (туристично-рекреаційні та природно-заповідні території). Загальна площа боліт в Україні займає близько 1,5% від загальної площі країни 603,7 тис.км², тобто, понад 1 млн. га. Більшість з яких сконцентрована на Поліссі (Волинській, Рівненській областях), де заболоченість сягає 6% території [12].

На сьогодні в світі набуває популярності болотинг - це один із нових напрямів пішохідного екстремального туризму, що пропонує любителям пригод на природі прогулянки заповідними ділянками різноманітних болотистих місцевостей, як правило, багатих на своєрідну флору і фауну. Болотний туризм може розвиватися лише в країнах, які володіють цим особливим ресурсом. У багатьох країнах болотинг організовано в заповідниках, а це переважно екологічний і науковий туризм.

У Китаї, Польщі, Чехії на болотних масивах влаштовані спеціальні оглядові майданчики і вишки, поставлено покажчики та інформаційні стенди. У Фінляндії у місті Хюрюнсальмі щороку влаштовують чемпіонат світу з болотного фут-болу, а в британському містечку Ллануер-тід-Вельс щороку проводять всесвітній туристичний чемпіонат із болотного дайвінгу.

Дуже небезпечні болота в тропічних країнах (Індонезія, Малайзія, Бразилія, Болівія, Парагвай, Ботсвана, Замбія), де складний травмонебезпечний ландшафт та безліч комах, що кусаються, отруйні змії та крокодили. Такий вид туризму відносно молодий і офіційно статистика щодо нещасних випадків і смертності поки що не ведеться [16].

Інший перспективний напрям використання наявних водно-болотних угідь – орнітологічний туризм – це споглядання за поведінкою та ознайомлення з різноманітністю птаства на безпечній відстані за допомогою оптичних приладів або неозброєним оком. Як окремих напрямків він зародився в Австралії, Новій Зеландії, Танзанії та ПАР. Широкої популярності сьогодні набув у Західній Європі. Розвиток орнітологічного туризму в Україні знаходиться у зародковому

стані. Перспективними в даному напрямку можуть стати гідролого-ботанічний заказник «Глуханя» на території НПП «Синеvir» [17], водосховище «Форнош» (рис.1) [16] та болото Чорне Багно. Для популяризації цього нового виду туризму в Україні активно здійснюється міжнародна співпраця [17].

Рис. 1. Осушена система «Чорний Мочар», Водосховище «Форнош»

Водосховище «Форнош» створено на місці унікального болотного комплексу Чорний Мочар (площею близько 12 тис. га). Болотний комплекс «Чорний Мочар», який був осередком різноманіття водно-болотної орнітофауни краю, більша частина видів після осушення зникла з теренів Закарпаття або стала

рідкісною і трапляється тут лише під час періодів міграції [16]. Його перетинає один з найбільших міграційних шляхів птахів через Карпати до Європи, угіддя забезпечує існування популяцій низки видів рослин і тварин, надзвичайно важливих для підтримання біорізноманіття Центральноєвропейської біогеографічної підпровінції [7].

Найбільшою болотною екосистемою Національного природного парку «Зачарований край» — болото Чорне Багно (рис.2), яке розташоване на схилах гори Бужора, площею 15,0 га є унікальним верховим сфагновим болотом [3]. Болото відіграє роль рефугіуму багатьох гідробіонтів болотного комплексу, в тому числі водних жуків та рослин. Водно-болотне угіддя забезпечує існування популяцій ряду видів рослин і тварин, які є надзвичайно важливими для підтримання біорізноманіття біогеографічних видів гірської країни Карпат [7].

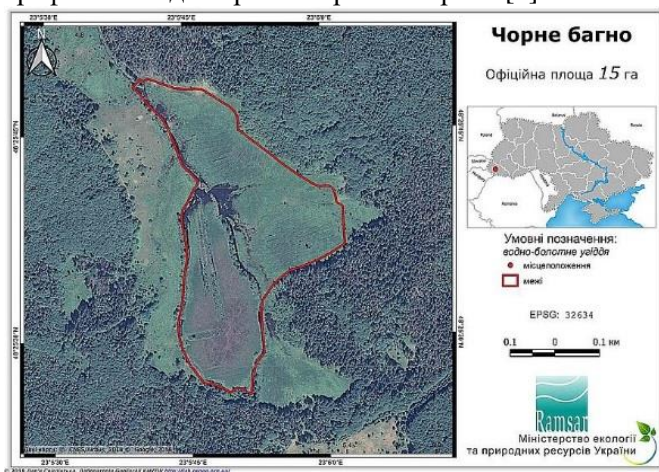

Рис. 2. Оліготрофне сфагнове болото «Чорне багно»

Водно-болотне угіддя «Поліські болота» (рис.3) є одними із водно-болотних угідь Поліського заповідника – перлина Житомирщини, яким в 2004 році надано статус Рамсарських водно-болотних угідь міжнародного значення, площа яких становить на 2 145 га. Угіддя є типовим водно-болотним комплексом, який включає ділянку верхових і перехідних боліт Міроші та ділянку перехідних низинних боліт у заплавах малих

річок Болотниці і її притоки Жолобниці [1]. На сьогодні водно-болотне угіддя є важливим центром по збереженню біологічного та ландшафтного різноманіття і зокрема рідкісних видів та рослинних угруповань, протягом останнього часу на території відмічено місцезростання цілої низки дуже рідкісних та реліктових видів рослин [4].

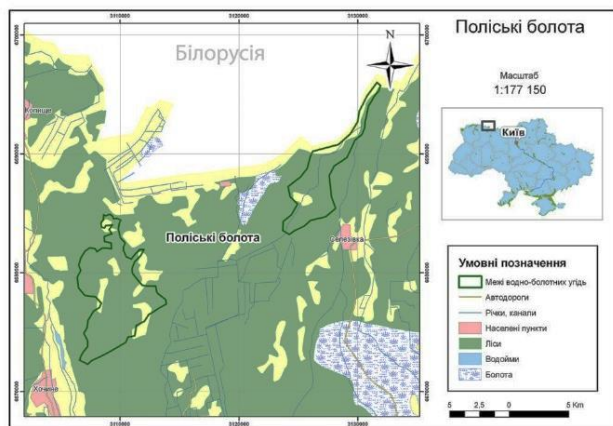

Рис. 3. Водно-болотне угіддя міжнародного значення «Поліські болота»

Надзвичайно популярними залишаються бальнеологічні курорти, де в свою чергу торфові грязі є головними природним лікувальним фактором багатьох курортів України. Всі лікувальні грязі мають потужний ефект і застосовуються у вигляді різних процедур – аплікацій, грязевих ванн, обгортань, суспензій, а також в поєднанні з різними фізичними процедурами [10]. Торфові грязі – утворюються в болотистій місцевості під час процесу розкладу рослин, який відбувається без доступу кисню; вони характеризуються високим вмістом вологості (90%) та багаті на органічні речовини, зокрема на гумінові кислоти, амінокислоти, целюлозу; торф'яні грязі зазвичай мають буре забарвлення [1]. Закарпаття славиться лікувальними бальнеологічними ресурсами, де із чотирьох видів лікувальних грязей в області зустрічаються саме торфові грязі. Сняцьке родовище торфових грязей за своїми фізико-хімічними показниками відноситься до низько мінералізованих слабосульфідних низькозольних торфових грязей низинного

підтипу. Одним із стародавніх і широко розповсюджених в багатьох країнах в наші часи методів лікування є використання для лікування цілого ряду захворювань спелеоресурсів. Вони застосовуються в нагрітому стані для торфолікування на курортах та в позакурортних умовах [15].

Основними бальнеологічними ресурсами на курорті «Великий Любень» є лікувальні торфові пелоїди (грязі) [5]. Починаючи з другої половини XVI ст., завдяки торфовимгрязям це місце відоме й набуло популярності, як бальнеологічний курорт, що функціонує з 1778 р. [6].

У повоєнній відбудові України необхідно звернути увагу нанестандартні форми туризму, якіможуть стати ключовою частиною економічного відновлення країни, тому необхідно вже сьогодні над цим працювати та включити розвиток та відновлення туризму до програм післявоєнної відбудови; залучення іноземних інвесторів; взяти до уваги позитивний досвід зарубіжних країн популяризації нестандартних форм туризму; розробка туристичних програм; відновлення туристичної інфраструктури, що стане пріоритетом повоєнного відновлення сфери туризму в Україні.

Перелік використаної літератури

1. Абрамова А.Г. Пелоїдотерапія як перспективний напрям рекреації в готельній індустрії / А.Г. Абрамова, Ю.А. Мирошник, С.Ю. Сікан // *Modernscientificresearches*. 2019. Вип. 10, Т. 2. С. 139–146.

2. Барвінок Н.В. Перспективи розвитку воєнного туризму на території України після закінчення російсько-української війни. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2022. Вип. 18. Т. 2. С. 206–217.

3. Біляк Б., Симканич В., Мочан В. Характеристика рослинного покриву НПП «Зачарований Край» та флористичне розмаїття оліготрофного болота Чорне Багно/ Екологія водно-болотних угідь і торфовищ (збірник наукових статей). – Київ: ДІА. 2013. С. 17–20.

4. Бумар Г.Й., Кузьменко Ю.В. Щодо вивчення водно-болотних угідь «Поліські болота» // Екологія водно-болотних угідь і торфовищ (збірник наукових статей). Київ: ДІА. 2013. С. 21–23.

5. Ганич, Н.М. Становлення курорту Любень Великий на ринку оздоровчо-рекреаційних послуг [Текст] / Н.М. Ганич, О.М. Гаталяк, В.В. Стецький // Наукові записки Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. Географічні науки: науковий журнал / МОН України, Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка, Українське географічне товариство, Сумський відділ; [редкол.: Б.М. Нешатаєв, М.О.

Барановський, Т.В. Імангулова та ін.]. Суми, 2021. Т. 2, вип. 2. С. 143–149.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.4782637>

6. Гаращак Н.І. Бальнеологічний курорт Великого Любіня в історично-архітектурному й рекреаційному середовищі приміської зони Львова / Н.І. Гаращак. С. 115–129.

7. Долішна Т.В., Антонюк О.С. Характеристика водно-болотних угідь Закарпатської області // Фундаментальні та прикладні аспекти сучасних наукових досліджень. Матеріали науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 29-30 квітня 2021 р.). Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2021. 160 с.

8. Косова Л.С. Экстремальный туризм и риски // Известия Алтайского отделения Русского географического общества. 2019. № 3. С. 134–148.

9. Моца А.А., Шевчук С.М., Серета Н.М. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні / А.А. Моца, С.М. Шевчук, Н.М. Серета // Економіка та суспільство Випуск № 41 / 2022

10. Панишко Ю. Пелодотерапія на службі здоров'я людини / Ю.М. Панишко, О.В. Троценко, Р.О. Кулинич // Здоровий спосіб життя : зб. наук. ст. Львів, 2009. Вип. 41. С. 40–42.

11. Рябова Т.А. Стан та перспективи розвитку туристичної галузі в Україні. Ефективна економіка. 2018. № 4. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6241> (дата звернення: 26.06.2023).

12. Ситник О.І. Болота та можливості їх використання / О.І. Ситник, А.В. Рак // Збірник наукових праць природничо-географічного факультету «Природничі науки і освіта». Умань: Візаві, 2017. С. 105–108.

13. Сінгуцький О.В. Державна підтримка туризму в Україні: перешкоди та передумови розвитку / Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління // О.В. Сінгуцький. 2019. Том 30 (69) № 6. С. 71–76.

14. Сіра Е. О., Голубець І. М., Безрученков Ю. В. Післявоєнне відновлення туризму в Україні. Економіка та управління підприємствами. 2022. Випуск 68. С. 155–158. doi: <https://doi.org/10.32843/infrastructure68-27>

15. Січка І.І. Туристично-рекреаційний потенціал Закарпаття та проблеми інвестиційного забезпечення регіону / І.І. Січка // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. Випуск 2 (34). 2011. 47–53.

16. Станкевич-Волосянчук О.І., Божко Д.А. Водосховище Форнош як рефугій для водно-болотних видів птахів Закарпаття О.І. / Станкевич-Волосянчук, Д.А. Божко // Зоологія. 2021. С. 25–26.

17. Чир Н.В. Водно-болотні угіддя в системі туристично-рекреаційної діяльності: сучасний стан та перспективи використання / Н.В. Чир // Туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку регіону: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці, 23-24 квітня 2015р. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2015. С. 150–152.